

ศูนย์ทนายความเพื่อสิทธิมนุษยชน Thai Lawyers for Human Rights
โทร(Tel) : 096-7893172 หรือ 096-7893173 e-mail: tlhr2014@gmail.com

8 กันยายน 2557

เรียน ผู้อำนวยการศูนย์ดำรงธรรม

เรื่อง ขอให้ตรวจสอบการละเมิดสิทธิมนุษยชนของประชาชน

สิ่งที่ส่งมาด้วย รายงาน “สถานการณ์สิทธิมนุษยชน 100 วันหลังรัฐประหาร”

อ้างถึง หนังสือกองพันทหารม้าที่ 1 รักษาพระองค์ ที่ กท 0486.1.1/2468 ลงวันที่ 1 กันยายน 2557 เรื่อง “ขอความร่วมมืองดจัดกิจกรรมเวทีเสวนา”

ตามหนังสือที่อ้างถึง ได้แจ้งให้ศูนย์ทนายความเพื่อสิทธิมนุษยชน เสนอรายงาน “สถานการณ์สิทธิมนุษยชน 100 วันหลังรัฐประหาร” ต่อศูนย์ดำรงธรรม เพื่อทำการตรวจสอบข้อร้องเรียนต่อประชาชนที่ประสบปัญหา ความปรักฎตามหนังสือที่อ้างถึงนั้น

เนื่องจากศูนย์ทนายความฯ เป็นองค์กรให้ความช่วยเหลือทางกฎหมายและรวบรวมข้อมูลการละเมิดสิทธิมนุษยชน หลังรัฐประหาร ศูนย์ทนายความฯ ได้ติดตามและรับเรื่องร้องเรียนด้านสิทธิมนุษยชนมาอย่างต่อเนื่อง และได้จัดทำรายงาน “สถานการณ์สิทธิมนุษยชน 100 วันหลังรัฐประหาร” ซึ่งประกอบด้วยเรื่องปัญหาสิทธิในกระบวนการยุติธรรม สิทธิที่จะไม่ถูกทรมานหรือได้รับการปฏิบัติอื่นๆ ที่โหดร้าย และเสรีภาพในการแสดงออก รวมทั้งข้อเสนอแนะ

ศูนย์ทนายความฯ เห็นว่า สถานการณ์ปัญหาสิทธิมนุษยชนที่เกิดขึ้น เป็นเรื่องที่ขัดต่อหลักกฎหมายสิทธิมนุษยชนและพันธกรณีตามกฎหมายระหว่างประเทศที่ไทยเป็นภาคี ดังนั้น จึงเห็นสมควรที่จะนำเสนอรายงานนี้ต่อหน่วยงานและเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องผ่านศูนย์ดำรงธรรมเพื่อเร่งดำเนินการตรวจสอบต่อไป ทั้งนี้ ศูนย์ทนายความฯ ยินดีที่จะรับฟังข้อมูลจากหน่วยงานและเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องรวมถึงแสวงหาความร่วมมือเพื่อป้องกันไม่ให้เกิดปัญหาการละเมิดสิทธิมนุษยชนของประชาชน

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณา

ขอแสดงความนับถือ

นางสาว ยาวลักษณ์ อนุพันธุ์

หัวหน้าศูนย์ทนายความเพื่อสิทธิมนุษยชน

ที่ กท ๐๔๘๖.๑.๑/ ๒๕๖๕

กองพันทหารม้าที่ ๑ รักษาพระองค์ ฯ
๒๑๒ ถนนพหลโยธิน
แขวงสามเสนใน เขตพญาไท
กรุงเทพมหานคร ๑๐๔๐๐

๙ กันยายน ๒๕๕๗

เรื่อง ขอความร่วมมืองดจัดกิจกรรมเวทีเสวนา

เรียน หัวหน้าศูนย์ทนายความเพื่อสิทธิมนุษยชน

ตามที่ท่านได้กำหนดจัดเวทีเผยแพร่รายงานสถานการณ์สิทธิมนุษยชนและเวทีเสวนาเรื่อง “ความยุติธรรมที่บิดเบี้ยว” ในวันอังคารที่ ๒ กันยายน ๒๕๕๗ เวลา ๑๔.๓๐ - ๑๗.๐๐ น. ณ สมาคมผู้สื่อข่าวต่างประเทศ อาคารมณียาเซ็นเตอร์ เพื่อให้การปฏิบัติเป็นไปตามนโยบายของคณะรักษาความสงบแห่งชาติ กองพันทหารม้าที่ ๑ รักษาพระองค์ ฯ ในฐานะหน่วยงานรักษาความสงบเรียบร้อยในพื้นที่เขตปทุมวัน จึงขอความร่วมมือให้ท่านงดจัดกิจกรรมดังกล่าว ทั้งนี้หากท่านมีเรื่องร้องเรียนจากประชาชนที่ประสบปัญหาการเข้าถึงสิทธิในกระบวนการยุติธรรมและการใช้เสรีภาพในการแสดงความคิดเห็นในห้วงที่ผ่านมา หรือข้อเสนอแนะสำหรับการปฏิบัติงานด้านสิทธิมนุษยชนในห้วงต่อไป กรุณาดำเนินการผ่านศูนย์ดำรงธรรม สำนักตรวจราชการและเรื่องราวร้องทุกข์ กระทรวงมหาดไทย (สายด่วน ๑๕๖๗)

จึงเรียนมาเพื่อพิจารณาและดำเนินการต่อไป

ขอแสดงความนับถือ

พันโท

(ภาสกร กุลวิวรรณ)

ผู้บังคับกองพันทหารม้าที่ ๑ รักษาพระองค์ ฯ

ตอนธุรการและกำลังพล ฯ

โทร.๐-๒๒๔๗-๕๑๓๖

ศูนย์ทนายความเพื่อสิทธิมนุษยชน Thai Lawyers for Human Rights

โทร(Tel) : 096-7893172 หรือ 096-7893173 e-mail: tlhr2014@gmail.com

8 กันยายน 2557

สถานการณ์สิทธิมนุษยชน 100 วัน หลังรัฐประหาร

โดย ศูนย์ทนายความเพื่อสิทธิมนุษยชน

ส่วนที่ 1: การเข้าถึงสิทธิในกระบวนการยุติธรรม

นับแต่มีการรัฐประหารในวันที่ 22 พฤษภาคม 2557 จนถึงปัจจุบันพบว่า คณะรักษาความสงบแห่งชาติ (คสช.) เรียกตัวบุคคลให้ไปรายงานตัวต่อเจ้าหน้าที่ทหารอย่างน้อย 571 คน มีประชาชนถูกจับอย่างน้อย 266 คน ในจำนวนนี้อยู่ในกรุงเทพ 107 คน ภาคเหนือ 72 คน ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ 45 คน นอกนั้นกระจายอยู่ในภาค ตะวันออก ภาคตะวันตก และภาคใต้ โดยผู้ถูกจับกุมหรือเรียกตัวเป็นผู้ที่เกี่ยวข้องกับเสื้อแดงมากที่สุดคือ 396 คน รองลงมาคือนักวิชาการและนักกิจกรรม 142 คน และประชาชนผู้ชุมนุมโดยสงบ 98 คน¹ ในทางคดีพบว่ามีการ ดำเนินคดีกับประชาชนอย่างน้อย 87 คดี ถูกดำเนินคดีในศาลทหาร 61 คดี ในศาลยุติธรรม 26 คดี ในจำนวนนี้ แบ่งเป็นคดีเกี่ยวกับการไม่ไปรายงานตัว 10 คดี คดีเกี่ยวกับอาวุธ 42 คดี คดีเกี่ยวกับการชุมนุมโดยสงบ 47 คดี คดี ขัดหาคู่หมิ่น หมิ่นประมาทหรือแสดงความอาฆาตมาดร้ายพระมหากษัตริย์ตามมาตรา 112 ประมวลกฎหมายอาญา 14 คดี และอื่นๆ อีก 10 คดี

ระหว่างการกักตัว ควบคุมตัว และดำเนินคดี ประชาชนประสบปัญหาในการเข้าถึงสิทธิในกระบวนการ ยุติธรรม รวมถึงสิทธิที่จะได้รับการพิจารณาคดีที่เป็นธรรมและการดำเนินกระบวนการยุติธรรมที่เป็นไปตามกฎหมาย โดยมีเหตุมาจากการประกาศใช้พระราชบัญญัติกฏอัยการศึกทั่วราชอาณาจักรเมื่อวันที่ 20 และ 22 พฤษภาคม 2557

¹ ข้อมูล ณ วันที่ 29 สิงหาคม 2557

ซึ่งให้อำนาจเจ้าหน้าที่ในการกักตัวบุคคลได้ 7 วัน² ประกอบกับการใช้อำนาจตามประกาศและคำสั่งของคสช.ในการเรียกตัวบุคคลมารายงานตัว ซึ่งทำให้เกิดการบิดเบือนกระบวนการยุติธรรมในระดับต่างๆ ดังต่อไปนี้

1. สิทธิที่จะไม่ถูกจับกุมหรือควบคุมตัวโดยมิชอบหรือโดยพลการ

กฎหมายสิทธิมนุษยชนระหว่างประเทศกำหนดให้การควบคุมตัวประชาชนโดยหน่วยงานรัฐต้องควบคุมตัวในสถานที่เปิดเผย เป็นทางการ และสามารถตรวจสอบได้ กฎหมายระหว่างประเทศห้ามการคุมขังโดยตัดขาดจากโลกภายนอกโดยเด็ดขาดการเปิดเผยข้อมูลสถานที่ควบคุมตัวจึงเป็นหลักประกันสิทธิผู้ถูกควบคุมตัวอย่างหนึ่งว่า การควบคุมตัวดังกล่าวจะเป็นการควบคุมตัวโดยชอบ ประกันว่าจะไม่มีการละเมิดสิทธิมนุษยชน รวมถึงการทรมานหรือการปฏิบัติที่โหดร้ายต่างๆ

การที่หน่วยงานรัฐไม่ปฏิบัติตามหลักสิทธิมนุษยชนเกี่ยวกับการควบคุมตัวโดยไม่เปิดเผยสถานที่คุมขังมีแนวโน้มที่จะนำไปสู่การควบคุมตัวเกินกว่าที่กฎหมายให้อำนาจ การควบคุมตัวโดยมิชอบ และทำให้ผู้ถูกควบคุมตัวมีความเสี่ยงที่จะถูกบังคับให้สูญหาย ถูกทรมานหรือถูกปฏิบัติอย่างโหดร้ายทารุณด้วย

เพื่อเป็นการคุ้มครองและประกันสิทธิต่างๆของผู้ถูกควบคุมตัว สิทธิที่จะได้แจ้งให้ญาติหรือบุคคลที่ไว้วางใจทราบถึงการควบคุมตัวจึงเป็นหลักประกันที่สำคัญว่า ผู้ถูกควบคุมตัวจะได้รับการปฏิบัติอย่างเคารพศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์และเป็นการประกันความปลอดภัยในชีวิตและร่างกายของผู้ถูกควบคุมตัว นอกจากนี้ การได้พบทนายความยังเป็นหลักประกันให้ผู้ถูกควบคุมตัวสามารถเข้าถึงสิทธิอื่น ๆ ได้ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง สิทธิที่จะร้องขอให้มีการตรวจสอบการควบคุมตัวโดยฝ่ายตุลาการและได้รับการปล่อยตัวในกรณีที่เป็นการควบคุมตัวที่ไม่ชอบ ตลอดจนสิทธิในการต่อสู้คดีอย่างเท่าเทียมและสิทธิในการได้รับการปล่อยตัวชั่วคราว

1.1 การควบคุมตัวในสถานที่ลับตัดขาดจากโลกภายนอก

จากการรับเรื่องร้องเรียนจากญาติของผู้ถูกเรียกรายงานตัวและผู้ถูกควบคุมตัวเป็นจำนวนกว่า 80 กรณี มีการกล่าวหาว่าผู้ถูกกักตัว (ไม่ว่าจะถูกจับหรือถูกเรียกรายงานตัว) ตามกฎอัยการศึก ถูกนำตัวไปไว้ในค่ายทหารโดยไม่เปิดเผยสถานที่ควบคุมตัวและไม่ได้รับอนุญาตให้ติดต่อกับโลกภายนอก ยกเว้นการกักตัวในกรุงเทพมหานคร เช่น ในคดีชุมนุมม็อบเสื้อเหลืองหรือไม่ไปรายงานตัว จะถูกควบคุมตัวที่กองบังคับการปราบปรามซึ่งผู้ถูกกักตัวอาจสามารถติดต่อกับโลกภายนอกได้นอกจากนี้ ในกระบวนการส่งตัวผู้ถูกควบคุมตัว ยังมีการปฏิบัติเพื่อไม่ให้ผู้ถูกจับตัวทราบจุดหมาย

² พระราชบัญญัติกฎอัยการศึก พ.ศ. 2457 มาตรา 15 ทวิ ในกรณีที่เจ้าหน้าที่ฝ่ายทหารมีเหตุอันควรสงสัยว่าบุคคลใดจะเป็นราชศัตรูหรือได้ฝ่าฝืนตอบทบทบัญญัติของพระราชบัญญัตินี้ หรือต่อคำสั่งของเจ้าหน้าที่ฝ่ายทหารให้เจ้าหน้าที่ฝ่ายทหารมีอำนาจกักตัวบุคคลนั้นไว้เพื่อการสอบสวนหรือตามความจำเป็นของทางราชการทหารได้ แต่ต้องกักไว้ไม่เกินกว่า 7 วัน

ปลายทาง เช่น ปิดตาหรือคลุมศีรษะผู้ถูกควบคุมตัวพร้อมกับใส่กุญแจมือและขั้วรถกไปวนมา ในส่วนสถานที่ควบคุมตัว มีทั้งสถานที่ที่เป็นห้องปิดทึบ หรือในบางกรณีจะมีการใช้ผ้าปิดคลุมหน้าตาเพื่อไม่ให้ผู้ถูกควบคุมตัวมองเห็นข้างนอก หากผู้ถูกควบคุมตัวพยายามเปิดเผยข้อมูลการถูกจับหรือสถานที่ควบคุมตัว จะมีการข่มขู่คุกคามบุคคลนั้นหรือญาติ³

1.2 การไม่ได้รับอนุญาตให้ติดต่อญาติหรือบุคคลที่ไว้วางใจ

พบว่าในการใช้อำนาจควบคุมตัวบุคคลตามกฎหมายการศึกษามีกรณีที่เจ้าหน้าที่ไม่อนุญาตให้ผู้ถูกควบคุมตัวติดต่อกับบุคคลภายนอก ไม่ว่าจะเป็นญาติหรือบุคคลอื่นใด ในบางกรณีที่ได้รับอนุญาตให้ติดต่อญาติได้ เจ้าหน้าที่ทหารก็จะฟังบทสนทนาดังกล่าวอยู่ด้วย และยังมีการร้องเรียนว่าในบางกรณีที่ญาติของผู้ถูกควบคุมตัวติดต่อขอความช่วยเหลือจนมีการเรียกร้องให้มีการชี้แจงเกี่ยวกับการควบคุมตัวหรือเปิดเผยสถานที่ควบคุมตัวโดยองค์กรสิทธิมนุษยชนหรือสื่อต่างๆ กลับเป็นผลให้ญาติหรือผู้ถูกควบคุมตัวถูกข่มขู่คุกคาม บางกรณีที่เจ้าหน้าที่อนุญาตให้ผู้ถูกควบคุมตัวพูดคุยผ่านทางโทรศัพท์หรือนำตัวผู้ถูกควบคุมตัวมาเปิดเผยต่อสาธารณะนั้น จะเกิดขึ้นหลังจากเกิดแรงกดดันจากองค์กรระหว่างประเทศหรือสื่อต่างๆ แล้ว

1.3 การไม่ได้รับอนุญาตให้พบทนายความหรือที่ปรึกษาทางกฎหมาย

พบว่าสถานการณ์ปัจจุบันซึ่งเจ้าหน้าที่ทหารใช้อำนาจเรียกตัวหรือจับกุมตัวบุคคลแล้วนำไปกักตัวไว้เป็นเวลา 7 วันโดยใช้อำนาจตามกฎหมายการศึกษ เจ้าหน้าที่ทหารได้ชี้แจงว่า กรณีดังกล่าว ไม่จำเป็นต้องมีทนายความ⁴ โดยอ้างว่าเป็นการนำตัวบุคคลไปเพียงเพื่อพูดคุยแลกเปลี่ยนความเข้าใจหรือเรียกว่า “การปรับทัศนคติ” ไม่ได้ปฏิบัติต่อบุคคลนั้นๆ ในลักษณะผู้มีความผิด จึงไม่มีความจำเป็นต้องมีทนายความ ทั้งที่ผู้ถูกเรียกตัวไม่สามารถปฏิเสธที่จะไม่ไปรายงานตัวได้เนื่องจากประกาศของ คสช. กำหนดให้การไม่ไปรายงานตัวตามคำสั่ง คสช. เป็นความผิดและมีโทษทางอาญา

ศูนย์ทนายความเพื่อสิทธิมนุษยชนได้รับเรื่องร้องเรียนว่า ระหว่างถูกควบคุมตัว มีการกระทำที่มิใช่ “การปรับทัศนคติ” กล่าวคือ มีการซักถามผู้ถูกเรียกรายงานตัวและผู้ถูกกักตัวเกี่ยวกับพฤติกรรมและการกระทำต่างๆ รวมทั้งทัศนคติในประเด็นที่เกี่ยวกับความมั่นคงวันละหลายๆ ครั้ง หรือสอบถามในเรื่องเดียวกันซ้ำไปซ้ำมา มีการใช้เครื่องจับ

³ ดูกรณีตัวอย่างใน “คุย นศ. อีสานด้านรัฐประหาร หลังถูกส่งออกนอกพื้นที่,” www.prachatai.org/journal/2014/08/55043 (เข้าถึง 22 สิงหาคม 2557).

⁴ “คสช.สวนสององค์กรสิทธิมนุษยชนย้ำใช้กฎหมายการศึกษาคู่ครอง ปชช.,” www.naewna.com/politic/108126 (เข้าถึงเมื่อ 26 สิงหาคม 2557).

เท็จในการชักถาม และในหลายกรณีมีการดำเนินคดีต่อผู้ถูกกักตัวโดยอาศัยข้อมูลจากการชักถามดังกล่าว ดังนั้น ถือได้ว่าการปฏิบัติต่อผู้ถูกกักตัวในระยะเวลา 7 วันมีลักษณะเป็นการสอบสวน ผู้ถูกเรียกรายงานตัวและผู้ถูกกักตัวจึงจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องมีสิทธิในการเข้าถึงทนายความ

1.4 การควบคุมตัวโดยมิชอบด้วยกฎหมาย

แม้กฎอัยการศึกจะให้อำนาจฝ่ายทหารในการกักตัวบุคคลไม่เกิน 7 วัน แต่ศูนย์ทนายความเพื่อสิทธิมนุษยชนพบข้อมูลว่ามีอย่างน้อย 2 กรณีซึ่งเจ้าหน้าที่ควบคุมตัวบุคคลเกิน 7 วันตามพระราชบัญญัติกฎอัยการศึก คือกรณีของนางสาวกริชสุตา คุณะแสน และนายยงยุทธ บุญดี ที่มีการควบคุมตัวเป็นเวลา 29 และ 14 วันตามลำดับ

ในระหว่างการกักตัว ศูนย์ทนายความฯ ยังได้รับเรื่องราวร้องเรียนว่ามีการดำเนินการที่ไม่ชอบด้วยกฎหมาย เช่น การบังคับ ช่มชู้ หรือทำร้ายร่างกายให้ผู้ถูกกักตัว เพื่อให้ข้อมูลหรือยอมรับข้อกล่าวหาตามที่เจ้าหน้าที่ต้องการ หรือให้ข้อมูลขัดต่อบุคคลอื่น มีการบังคับผู้ถูกกักตัวบอกรหัสผ่านต่างๆ เพื่อดันข้อมูลส่วนบุคคลทางคอมพิวเตอร์ รวมทั้งมีการบุกค้นบ้านของผู้ถูกกักตัว และสุดท้ายมีการนำคำให้การหรือข้อมูลที่ได้มาระหว่างกักตัวมาใช้ดำเนินคดีกับผู้ถูกกักตัว

2. การแจ้งข้อกล่าวหาและการลิดรอนสิทธิที่จะได้รับการประกันตัว

2.1. การแจ้งข้อกล่าวหาหลังถูกกักตัวตามกฎหมาย

การใช้อำนาจควบคุมตัวบุคคลตามกฎหมายอัยการศึก ไม่ว่าจะควบคุมตัวไปเพื่อเหตุใดก็ตาม โดยปกติแล้วเจ้าหน้าที่จะไม่แจ้งสิทธิหรือข้อกล่าวหาใดๆ แก่ผู้ถูกควบคุมตัว แต่จะได้รับการแจ้งข้อกล่าวหาเมื่อถูกนำตัวไปยังสถานีตำรวจ

2.2. การได้รับการประกันตัว

นับแต่วันที่ 22 พฤษภาคม 2557 พบว่า การอนุญาตให้ผู้ต้องหาได้รับการประกันตัวมีลักษณะดังต่อไปนี้

1) กลุ่มที่ศาลอนุญาตให้ประกันตัว

- คดีความผิดฐานสร้างความกระด้างกระเดื่องในหมู่ประชาชน ตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 116
- คดีความผิดฐานไม่ไปรายงานตัวตามประกาศคณะรักษาความสงบแห่งชาติ ฉบับที่ 41/2557

- คดีความผิดจากการชุมนุมมั่วสุมเกิน 5 คน ตามประกาศคณะรักษาความสงบแห่งชาติ ฉบับที่ 7/2557

ทั้ง 3 กรณี โดยเฉพาะกรณีการไม่ไปรายงานตัวและการชุมนุมมั่วสุมเกิน 5 คน ศาลยุติธรรมและศาลทหารจะให้ประกันตัวเป็นหลัก โดยมีหลักทรัพย์อยู่ระหว่าง 20,000 – 40,000 บาท ส่วนคดีตามมาตรา 116 หากจะมีการให้ประกันตัว ยังคงไม่มีมาตรฐานของหลักทรัพย์แน่นอน แต่ปัจจุบันผู้ยื่นคำร้องขอประกันตัววางหลักทรัพย์ไม่ต่ำกว่า 400,000 บาท อย่างไรก็ตาม บางกรณีภายหลังการประกันตัวกลับมีการอายัดตัวผู้ต้องหาเพื่อดำเนินคดีอื่นอีก

2) กลุ่มคดีที่ศาลไม่อนุญาตให้ประกันตัว

- คดีความผิดเกี่ยวกับครอบครองอาวุธสงคราม
- คดีความผิดเกี่ยวกับการหมิ่นประมาท ดูหมิ่น หรือแสดงความอาฆาตมาดร้ายพระมหากษัตริย์ฯ ตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 112

ในส่วนของคดีครอบครองอาวุธสงคราม ผู้ต้องหาทั้งหมดไม่ได้รับการประกันตัว เว้นแต่คดีของพลโท มนัส เปาริก อดีตรองแม่ทัพภาคที่ 3 และคดีของประชาชนทั่วไปอีกคดีหนึ่ง โดยศาลมักให้เหตุในการไม่ให้ประกันตัวว่า “พิจารณาความหนักเบาของข้อหาและพฤติการณ์แห่งคดี มีเหตุอันควรเชื่อว่า หากปล่อยชั่วคราวผู้ต้องหาแล้วอาจเป็นอุปสรรคหรือก่อให้เกิดความเสียหายต่อการสอบสวนของเจ้าพนักงาน จึงไม่อนุญาต” ซึ่งในบางคดี เจ้าหน้าที่ได้แจ้งข้อหาเพิ่มคือ ข้อหาก่อการร้ายและช่องโหว่จากการครอบครองอาวุธดังกล่าวด้วย อย่างไรก็ตาม มีข้อมูลว่า คดีที่เกี่ยวกับอาวุธส่วนใหญ่ เจ้าหน้าที่ตรวจไม่พบอาวุธปืน วัตถุระเบิด เครื่องกระสุน หรือวัตถุอันตรายอื่นใดอยู่ในความครอบครองของผู้ต้องหา

ส่วนคดีความผิดเกี่ยวกับมาตรา 112 จากทั้งหมด 14 คดีที่ศูนย์ทนายฯ ตรวจสอบ พบว่ามีเพียงหนึ่งคดีเท่านั้นที่ได้รับการประกันตัว คือคดีของนายสมบัติ บุญงามอนงค์ อีกหนึ่งคดีที่ศาลยุติธรรมยกคำร้องขอฝากขังคือ คดีของนายอภิชาติ พงษ์สวัสดิ์ ซึ่งศาลให้เหตุผลว่าไม่มีเหตุจำเป็นในการควบคุมตัวต่อ

ส่วนสาเหตุที่ไม่ให้ประกันตัวในคดีความผิดเกี่ยวกับมาตรา 112 ศาลให้เหตุผลในลักษณะเหมารวมว่าเนื่องจากเป็น “คดีที่มีพฤติการณ์ร้ายแรง เกรงจะหลบหนี” แม้ไม่ปรากฏเหตุที่จะบ่งชี้ให้เชื่อได้ว่าผู้ต้องหามีความพยายามจะหลบหนีหรือมีความสามารถที่จะทำลายพยานหลักฐานแต่อย่างใด ในบางคดีคำสั่งของศาลยังได้เข้าไปวินิจฉัยถึงเนื้อหาแห่งคดีด้วย เช่น ระบุว่ากระทำความผิดของผู้ต้องหา มีลักษณะ “จบบ้าง” สถาบันพระมหากษัตริย์และ “เป็นการนำความเสื่อมเสียสู่สถาบันฯ และกระทบกระเทือนจิตใจของประชาชน” ซึ่งศาลใช้

เป็นเหตุผลประกอบในการยกคำร้องของปล่อยตัวชั่วคราว โดยไม่เปิดโอกาสให้ผู้ต้องหาหรือทนายความโต้แย้งก่อน อันเป็นการทำลายหลักการสันนิษฐานถึงความเป็นผู้บริสุทธิ์ในคดีอาญาและเป็นการลิดรอนสิทธิของผู้ต้องหาที่จะได้รับการปฏิบัติอย่างเท่าเทียมในการต่อสู้คดี

3. การพิจารณาคดีพลเรือนและคดีการเมืองในศาลทหาร

การพิจารณาคดีพลเรือนในศาลทหารถือเป็นเรื่องไม่ปกติเมื่อเทียบกับสถานการณ์ที่เกิดขึ้น โดยประกาศคณะรักษาความสงบแห่งชาติ ฉบับที่ 37/2557 อ้างว่า “เพื่อรักษาความสงบและแก้ไขปัญหาบ้านเมืองให้เป็นไปอย่างเรียบร้อย” แต่เมื่อพิจารณาคดีที่อยู่ในเขตอำนาจของศาลทหารในปัจจุบันพบว่า เป็นคดีที่เกี่ยวข้องกับเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็น และมีที่มาจากความเห็นต่างทางการเมือง ซึ่งเมื่อพิจารณาประกอบกับการที่ศาลทหารมีการพิจารณาคดีเพียงชั้นเดียว จำเลยไม่สามารถอุทธรณ์หรือฎีกาได้เนื่องจากเป็นศาลทหารในสถานการณ์ไม่ปกติ⁵ ทำให้หลักประกันสิทธิทางอาญาของประชาชนถูกลิดรอนมากขึ้น

นอกจากนี้ยังมีความพยายามในการตีความการขยายขอบเขตของเขตอำนาจการพิจารณาคดี กล่าวคือ มีการโอนคดีที่เกี่ยวข้องการดูหมิ่น หมิ่นประมาท หรือแสดงความอาฆาตมาดร้าย พระมหากษัตริย์ฯ ตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 112 ที่มีการเผยแพร่ผ่านอินเทอร์เน็ตก่อนมีการประกาศคณะรักษาความสงบแห่งชาติฉบับที่ 37/2557 ในวันที่ 25 พฤษภาคม 2557 แต่ยังคงเผยแพร่อยู่ภายหลังที่ประกาศฉบับดังกล่าวใช้บังคับ จากศาลพลเรือนให้ไปอยู่ในเขตอำนาจของศาลทหารด้วย⁶ เนื่องจากอ้างว่า การกระทำที่เป็นความผิดยังคงมีความผิดอยู่นับแต่วันที่เผยแพร่ครั้งแรกจนถึงปัจจุบัน จึงถือเป็นคดีที่มีความเกี่ยวข้องกับประกาศฉบับที่ 37/2557 ตามประกาศคณะรักษาความสงบแห่งชาติ ฉบับที่ 38/2557 ศาลทหารจึงมีเขตอำนาจ ทำให้ผู้ต้องหาที่ถูกดำเนินคดีตามมาตรา 112 และพระราชบัญญัติว่าด้วยการกระทำความผิดเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์ พ.ศ. 2550 มีความเสี่ยงที่จะถูกดำเนินคดีภายใต้การพิจารณาคดีของศาลทหาร

⁵ พระราชบัญญัติธรรมนูญศาลทหาร พ.ศ. 2498 มาตรา 36 วรรคแรก “ในเวลาไม่ปกติคือในเวลาที่มีการรบหรือสถานะสงครามหรือได้ประกาศใช้กฎอัยการศึกศาลทหารซึ่งมีอยู่แล้วในเวลาปกติคงพิจารณาพิพากษาคดีอาญาได้ตามอำนาจแต่ถ้าผู้มีส่วนประกาศใช้กฎอัยการศึกได้ประกาศหรือผู้บัญชาการทหารสูงสุดได้สั่งตามกฎหมายว่าด้วยกฎอัยการศึกให้ศาลทหารมีอำนาจพิจารณาพิพากษาคดีอาญาใด ๆ อีกก็ให้ศาลทหารพิจารณาพิพากษาคดีอาญาตามประกาศหรือคำสั่งนั้นได้ด้วย” และ มาตรา 61 วรรคสอง “คำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลทหารในเวลาไม่ปกติและศาลอาญาหรือศาลที่พิจารณาพิพากษาคดีแทนศาลอาญาศึกษาตาม มาตรา 40 และ มาตรา 43 ห้ามอุทธรณ์หรือฎีกา”

⁶ “คดีมาตรา 112 กำลังถูกเข็นให้ไปขึ้นศาลทหาร,” www.ilaw.or.th/node/3213 (เข้าถึงเมื่อ 25 สิงหาคม 2557).

ข้อห่วงกังวลอีกประการหนึ่งคือ ความเป็นอิสระและความเป็นกลางของศาลทหาร เนื่องจากการประกาศให้พลเรือนขึ้นศาลทหารเกิดจากประกาศของ คสช. การจับกุม การสอบสวน และการดำเนินการทางกฎหมายก็กระทำโดยหรืออยู่ภายใต้การควบคุมโดยฝ่ายทหาร อัยการเป็นทหาร และพิจารณาคดีโดยตุลาการทหาร⁷ จะเห็นได้ว่าอำนาจทั้งกระบวนการบัญญัติกฎหมาย การจับกุมคุมขัง และการพิพากษาอยู่ภายใต้อำนาจขององค์กรเดียวซึ่งอาจส่งผลกระทบต่อความเป็นอิสระและเป็นกลางในการดำเนินคดี ทั้งนี้ องค์กรคณะตุลาการศาลทหารที่ทำการพิพากษาคดีนั้นมีตุลาการพระธรรมนูญเพียงหนึ่งนายเท่านั้นที่สำเร็จการศึกษาทางด้านนิติศาสตร์ แต่องค์กรคณะที่เหลือเป็นนายทหารสัญญาบัตรที่อาจจะไม่ได้สำเร็จการศึกษาทางด้านนิติศาสตร์ เนื่องจากศาลทหารใช้พิจารณาพิพากษาการกระทำความผิดของทหารเป็นหลักจึงต้องการให้มีทหารมาเป็นผู้พิจารณาคดีในการพิจารณาความผิดของทหาร ฉะนั้น เมื่อมีการนำพลเรือนขึ้นสู่ศาลทหารจึงอาจจะมีปัญหาความเชี่ยวชาญในการตัดสินคดี และมีข้อสังเกตว่าในบางคดีนายความยังมีความยากลำบากในการเข้าถึงเอกสารในคดีเนื่องจากศาลทหารจะไม่อนุญาตให้ทนายความคัดคำสั่ง เช่น คำสั่งไม่ให้ประกันตัว รวมทั้งไม่เปิดเผยชื่อองค์กรคณะที่พิจารณาพิพากษาคดี

จากปัญหาที่พบสะท้อนให้เห็น “แดนสนธยาแห่งกระบวนการยุติธรรม” ที่เจ้าหน้าที่มีอำนาจอย่างกว้างขวางในการกระทำการใด ๆ ที่กระทบและละเมิดสิทธิมนุษยชนขั้นพื้นฐานโดยปราศจากกลไกและหลักประกันในการตรวจสอบถ่วงดุลการใช้อำนาจ ซึ่งส่งผลเป็นการละเมิดสิทธิ เสรีภาพ และอิสรภาพของผู้ถูกควบคุมตัว อีกทั้งยังบั่นทอนหลักประกันสิทธิและความสามารถในการเข้าถึงความยุติธรรมของผู้ถูกกล่าวหาซึ่งเป็นหลักพื้นฐานของการพิจารณาคดีอย่างเป็นธรรมในทางอาญาด้วย

แม้กฎอัยการศึกและประกาศของคณะรักษาความสงบแห่งชาติ จะให้อำนาจเจ้าหน้าที่ทหารในการเรียกบุคคล มารายงานตัว การจับกุม และกักตัวบุคคล ซึ่งเป็นมาตรการที่ละเมิดสิทธิและเสรีภาพของบุคคล การใช้อำนาจดังกล่าวยังต้องอยู่ภายใต้กลไกการตรวจสอบถ่วงดุลที่เหมาะสมเพื่อป้องกันไม่ให้เกิดการใช้อำนาจโดยอำเภอใจ ซึ่งมีไม่เพียงแต่ต้องไม่ขัดต่อกฎหมาย แต่ต้องกระทำเท่าที่จำเป็น พอสมควรแก่เหตุ และไม่เลือกปฏิบัติ โดยอยู่ภายใต้กระบวนการอันชอบธรรมตามกฎหมาย หรือ due process อันเป็นหลักการพื้นฐานของการใช้อำนาจอรัฐโดยมีกลไกที่สำคัญคือ สิทธิในการเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมที่สามารถตรวจสอบการใช้อำนาจที่เป็นการละเมิดเสรีภาพและอิสรภาพของบุคคล ตลอดจนมาตรฐานและหลักประกันสิทธิขั้นพื้นฐานต่าง ๆ ของผู้ถูกควบคุมตัว

⁷ พระราชบัญญัติ ธรรมนูญศาลทหาร พ.ศ. 2498 มาตรา 26 –29

ส่วนที่ 2: สิทธิที่จะไม่ถูกรังแกหรือได้รับการปฏิบัติอื่น ๆ ที่โหดร้าย – เรื่องร้องเรียนและข้อกล่าวหาเกี่ยวกับการรุกรานและการปฏิบัติหรือการลงโทษที่โหดร้าย ไร้มนุษยธรรม หรือย่ำยีศักดิ์ศรี (การปฏิบัติอื่น ๆ ที่โหดร้าย)

หลังการรัฐประหารในช่วงแรก ศูนย์ทนายความเพื่อสิทธิมนุษยชนยังไม่ได้รับเรื่องร้องเรียนเกี่ยวกับการรุกรานและการปฏิบัติอื่น ๆ ที่โหดร้าย แต่ต่อมาในสถานการณ์ที่ขาดการตรวจสอบการใช้อำนาจของเจ้าหน้าที่รัฐ โดยเฉพาะอำนาจฝ่ายทหารตาม พระราชบัญญัติกฎอัยการศึก และสิทธิในกระบวนการยุติธรรมถูกจำกัด ทำให้เกิดสถานะที่อาจเอื้ออำนวยให้เกิดการซ้อมทรมานหรือการปฏิบัติที่โหดร้ายต่อผู้ที่ถูกจับกุมหรือควบคุมตัว อย่างไรก็ตาม แม้คสช. จะได้ให้สัมภาษณ์ต่อสื่อมวลชนว่าไม่ได้มีการทำร้ายร่างกายผู้ที่ถูกจับกุมหรือควบคุมตัวแต่อย่างใด⁸ แต่จากกรณีที่ศูนย์ทนายความฯ ได้รับเรื่องร้องเรียน ทั้งหมดกว่า 80 กรณี พบว่ามีกรณีที่ กล่าวหา ว่ามีการปฏิบัติที่อาจเข้าข่ายการซ้อมทรมานและการปฏิบัติที่โหดร้ายต่อผู้ที่ถูกจับกุมหรือควบคุมตัวถึง 14 กรณีในลักษณะดังต่อไปนี้

การพันนาการ ศูนย์ทนายความฯ ได้รับการร้องเรียนว่าในระหว่างการควบคุมตัวหรือส่งตัวผู้ถูกกักตัวไปยังสถานที่ต่าง ๆ ว่าเจ้าหน้าที่ได้ปิดตาผู้ถูกกักตัว พร้อมกับใส่เครื่องพันนาการ เช่น กุญแจมือหรือเชือก ในบางกรณีได้พันนาการผู้ถูกกักตัวไว้กับเครื่องเรือนหรือเครื่องนอนต่าง ๆ ทั้งนี้มีการพันนาการทั้งมือและหรือเท้าด้วยแล้วแต่กรณี

สถานที่คุมขัง ผู้เกี่ยวข้องกับผู้ถูกควบคุมตัวแจ้งว่า ในช่วงระยะเวลา 7 วันที่ถูกควบคุมตัว โดยทั่วไปแล้วจะไม่มีการเปิดเผยสถานที่คุมขังให้เจ้าตัวหรือบุคคลภายนอกทราบแต่อย่างใด ทั้งนี้ในบางกรณีเจ้าหน้าที่จะปิดตาผู้ถูกควบคุมตัว ทำให้ไม่สามารถทราบสภาพของสถานที่ควบคุมตัวได้ แต่โดยมากสภาพจะร้อนและทึบ และในกรณีที่มีผู้ถูกควบคุมตัวหลายคนในสถานที่เดียวกันเจ้าหน้าที่จะห้ามหรือขู่ไม่ให้พูดคุยกัน มิเช่นนั้นจะมีการทำร้ายร่างกายหรือข่มขู่ว่าจะทำร้าย

การทำอันตรายต่อร่างกาย ศูนย์ทนายความฯ ได้รับเรื่องร้องเรียนว่า มีกรณีที่เจ้าหน้าที่ต่อย เตะ ทูป หรือกดทับบริเวณหน้าอกหรือท้องของผู้ถูกควบคุมตัว หรือมากไปกว่านั้นคือ เอาไฟฟ้าช็อตตามร่างกาย ซึ่งหลายกรณีกล่าวหาว่ามีการใช้สายไฟจี้ที่ทวารหนักและอวัยวะเพศหรือใช้กระแสไฟฟ้าจี้ที่กุญแจมือ สลับกับการเตะหรือต่อย มีการเอาผ้าหรือ

⁸ "วินัย" ได้ข้อมูล 'เบิ้ล-กริชสุตา' หลังเจ้าตัวให้สัมภาษณ์ 'จอม-บีบีซี' อ้างโดนทำร้ายขณะถูกทหารคุมตัว, "www.matichon.co.th/readnews.php?newsid=1407038391 (เข้าถึงเมื่อ 1 กันยายน 2557).

ถูกละเมิดสิทธิเพื่อให้ขาดอากาศหายใจ หรือมีการใช้ปืนขู่ เพื่อให้ผู้ถูกควบคุมตัวให้การหรือรับสารภาพตามที่เจ้าหน้าที่ต้องการ หรือให้การขัดทอดไปยังบุคคลอื่นๆ

การทำอันตรายต่อจิตใจ ศูนย์ทนายความฯ ได้รับเรื่องราวร้องเรียนกล่าวว่า ผู้ถูกควบคุมตัวถูกเจ้าหน้าที่พูดข่มขู่หรือข่มขู่ทางจิตใจตั้งแต่ระดับการใช้คำพูดไม่สุภาพไปจนถึงการข่มขู่เอาชีวิต รวมทั้งมีการข่มขู่ว่าจะไปทำร้ายครอบครัวด้วย ในหลายกรณีเจ้าหน้าที่ได้อ้างว่าทหารมีอำนาจสูงสุดในประเทศเพื่อให้ผู้ถูกกักตัวยอมทำตามสิ่งที่เจ้าหน้าที่ต้องการ นอกจากนี้ในส่วนการรับประทานอาหารมีกรณีที่ร้องเรียนว่า ผู้ถูกกักตัวถูกปิดตาทำให้ไม่ทราบว่าจะทานอะไรไปบ้าง มีเพียงเจ้าหน้าที่ทหารคอยบอกหรือป้อนเท่านั้น ส่วนเรื่องการขับถ่าย บางกรณีผู้ถูกกักตัวต้องขับถ่ายขณะที่ยังถูกพันธนาการอยู่ และไม่ได้ขับถ่ายในห้องน้ำตามปกติ เว้นแต่ถ่ายหนักซึ่งเจ้าหน้าที่จะพาไปเข้าห้องน้ำ ส่วนการอาบน้ำผู้ถูกกักตัวบางรายไม่มีโอกาสได้อาบน้ำ

การขู่เช็ญเพื่อให้เปิดเผยข้อมูล มีกรณีที่ศูนย์ทนายความฯ ได้รับการร้องเรียนว่า ในการสอบสวนผู้ถูกควบคุมตัวเจ้าหน้าที่ปิดบังใบหน้าและชื่อ โดยเจ้าหน้าที่พยายามกดดันให้ผู้ต้องหาให้การตามที่เจ้าหน้าที่ต้องการ หากตอบซ้ำ ไม่ตอบ หรือตอบไม่ตรงตามที่เจ้าหน้าที่ต้องการจะมีการทำร้ายร่างกายหรือข่มขู่เพื่อให้ผู้ถูกควบคุมตัวตอบหรือเปลี่ยนคำให้การ ทั้งยังมีข้อร้องเรียนกล่าวว่า โดยปกติ เจ้าหน้าที่ทหารมักจะหยุดสอบสวน หยุดทำร้ายร่างกายผู้ถูกควบคุมตัว ในช่วง 2 วันสุดท้ายก่อนปล่อยตัว จากนั้นจึงนำตัวส่งไปยังเจ้าหน้าที่ตำรวจ

ศูนย์ทนายความฯ เพื่อสิทธิมนุษยชนมีความเห็นว่า เรื่องร้องเรียนและข้อกล่าวหาที่ทางศูนย์ทนายความฯ ได้รับว่า เจ้าหน้าที่รัฐกระทำความผิดและปฏิบัติโหดร้ายต่างๆ ต่อผู้ถูกควบคุมตัว ซึ่งอาจถือเป็นการควบคุมตัวมิชอบ ต้องได้รับการสอบสวนโดยพลันด้วยองค์กรที่มีความอิสระและเป็นกลาง เพราะเป็นกรณีที่ถือว่าเจ้าหน้าที่รัฐถูกกล่าวหาว่าเป็นผู้กระทำความผิด เพราะหากสอบสวนอย่างถี่ถ้วนพบว่าข้อกล่าวหาตามกรณีร้องเรียนต่างๆ นั้นเป็นความจริง ย่อมถือเป็นการละเมิดสิทธิมนุษยชนอย่างร้ายแรง และขัดต่อหลักกฎหมายสิทธิมนุษยชนรวมถึงพันธกรณีตามกฎหมายระหว่างประเทศที่ไทยเป็นภาคีซึ่งทางคณะรักษาความสงบแห่งชาติเน้นย้ำว่าเคารพและปฏิบัติตาม

ส่วนที่ 3: เสรีภาพในการแสดงออก – กรณีการแสดงความคิดเห็นต่อสาธารณะและกรณีการดำเนินคดีตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 112

1. การแสดงความคิดเห็นต่อสาธารณะ

เสรีภาพในการแสดงออกเป็นเสรีภาพอย่างหนึ่งที่ถูกปิดกั้นมาโดยตลอด ซึ่งนับตั้งแต่วันที่มีการรัฐประหาร จนถึงปัจจุบัน คณะรักษาความสงบแห่งชาติเน้นนโยบายปราบปรามผู้ที่มีความเห็นแตกต่างจาก คสช. ผ่านประกาศ และคำสั่งต่างๆ มีการรื้อฟื้นคดีอาญามาตรา 112 นำมาพิจารณาใหม่ มีการเร่งรัดคดีต่างๆ นอกจากนี้ยังมีพฤติการณ์ที่ กดทับต่อเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็นของประชาชนเป็นจำนวนมาก ซึ่งที่ผ่านมานับแต่วันที่ 22 พฤษภาคม 2557 ถึง 2 กันยายน 2557 มีการดำเนินคดีที่เกี่ยวกับเสรีภาพในการแสดงออกอย่างน้อย 61 คดี แบ่งเป็นคดีที่เกี่ยวกับการ ชุมนุม 47 คดี และคดีตามมาตรา 112 อีก 14 คดี โดยรายละเอียดของการจำกัดเสรีภาพการแสดงออกต่างๆ ได้ปรากฏ ดังนี้

การจำกัดเสรีภาพสื่อ คสช. ออกประกาศฉบับที่ 12/2557, 14/2557, 18/2557, 97/2557, และ 103/2557 จำกัด ขอบเขตการนำเสนอข่าวของสื่อมวลชนทุกแขนง ห้ามมิให้สัมภาษณ์นักวิชาการหรือข้าราชการ ให้ตรวจสอบข้อมูลหรือ ข้อความต่างๆ ที่ประชาชนแสดงความคิดเห็น มีการสั่งระงับการออกอากาศของสถานีโทรทัศน์และวิทยุชุมชนต่างๆ ชั่วคราว มีการห้ามสื่อมวลชนเข้าฟังการชี้แจงของสภานิติบัญญัติแห่งชาติเกี่ยวกับงบประมาณ ปี 2558 สื่อบางราย ตัดสินใจต้องเซ็นเซอร์ตัวเอง บางรายถูกตักเตือนเนื่องจากมีเนื้อหาที่ คสช. เห็นว่าไม่เหมาะสม¹⁰

การจำกัดเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็นบนโลกออนไลน์เมื่อวันที่ 1 กรกฎาคม 2557 เครือข่ายพลเมืองเน็ต นำเสนอข้อมูลว่า เจ้าหน้าที่ได้ทำการตรวจสอบเว็บไซต์ที่เข้าข่ายผิดกฎหมายหรือกระทบต่อความมั่นคงไม่น้อยกว่า 1500 เว็บไซต์ ซึ่งพบว่าทั้งเว็บไซต์การพนัน เว็บไซต์ที่เกี่ยวข้องกับกลุ่มคนเสื้อแดง หรือที่เกี่ยวกับการละเมิด ลิขสิทธิ์¹¹

ในส่วนผลกระทบต่อตัวบุคคล พบว่ามีกรณีที่ประชาชนถูกคุกคามจากการใช้พื้นที่ส่วนตัวในโลกออนไลน์ เช่น กรณี นายธนาพล อิวสกุล บรรณาธิการบริหารสำนักพิมพ์ฟ้าเดียวกัน ที่เจ้าหน้าที่ทหารเชิญตัวไปพุดคุยและกักตัวไว้เป็น เวลา 5 วัน เนื่องจากเจ้าหน้าที่ไม่พอใจการโพสต์ข้อความใน Facebook รวมทั้งมีกรณีที่เจ้าหน้าที่ทหารส่งข้อความ

⁹ “สั่งห้ามสื่อเข้าฟัง กมธ.งบฯ 58 เช้า! กันสื่อตรวจสอบงบ 2.5 ล้านล้าน,” www.matichon.co.th/news_detail.php?newsid=1408494630 (เข้าถึงเมื่อ 26 สิงหาคม 2557).

¹⁰ “คสช.เตือน ‘ผู้จัดการสุดสัปดาห์’ อ้างแพร่ข้อมูลเท็จแต่ไม่ระบุแหล่งที่มา,” www.manager.co.th/politics/viewnews.aspx?NewsID=9570000084707 (เข้าถึงเมื่อ 26 สิงหาคม 2557).

¹¹ เครือข่ายพลเมืองเน็ต, “The Junta Digital Agenda: 60 Days Later,” <https://thainetizen.org/2014/08/the-junta-agenda/> (เข้าถึงเมื่อ 28 สิงหาคม 2557).

ใน Facebook คุกคามประชาชน ซึ่งเป็นกลุ่มนักเรียนนักศึกษา ห้ามไม่ให้ทำกิจกรรมแม้ว่ากิจกรรมนั้นจะไม่เกี่ยวกับการเมืองก็ตาม ซึ่งการคุกคามที่เกิดขึ้นนั้นนอกจากจะมีการกดดันทางข้อความใน Facebook แล้ว ยังมีการเข้าไปยังสถานที่อยู่ของบุคคลนั้นๆ ในทางกายภาพด้วย

ในส่วนของการเป็นส่วนตัว พบว่ามีกรณีร้องเรียนว่าเจ้าหน้าที่บังคับให้ผู้ที่ถูกเรียกไปรายงานตัวหรือถูกควบคุมตัว มอบรหัส e-mail Facebook รวมทั้งสื่อออนไลน์ต่างๆ แก่เจ้าหน้าที่ และมีการยึดเครื่องมือสื่อสารเพื่อตรวจสอบประวัติการใช้งาน มีกรณีที่เจ้าหน้าที่เข้าใช้งานสื่อออนไลน์ของประชาชน มีการจับตาตรวจสอบข้อมูลออนไลน์ของผู้ที่เคยถูกกักตัวหรือบุคคลที่เฝ้าติดตามอย่างใกล้ชิด

การจำกัดเสรีภาพในการชุมนุม นอกจากการจับกุมผู้ชุมนุมซึ่งต่อต้านการรัฐประหารในช่วงแรกหลังมีการรัฐประหารแล้ว เจ้าหน้าที่ทหารยังห้ามไม่ให้บุคคลกลุ่มใดๆ ชุมนุมหรือทำกิจกรรมอื่นๆ ไม่ว่าจะเป็นเรื่องการเมือง เรื่องเศรษฐกิจ หรือเรื่องระหว่างประเทศ ดังเช่น การขอให้แอมเนสตี้ อินเตอร์เนชั่นแนล ประเทศไทย งดจัดกิจกรรมเกี่ยวกับความขัดแย้งระหว่างปาเลสไตน์กับอิสราเอล เป็นจำนวน 2 ครั้ง หรือการจับกุมเครือข่ายชาห์นปฏิรูปพลังงานที่สงขลาและกรุงเทพฯ ที่เดินขบวนเรียกร้องให้มีการปฏิรูปพลังงาน¹² อีกทั้งในวันที่ 2 กันยายน 2557 ศูนย์ทนายความเพื่อสิทธิมนุษยชน ได้รับการขอความร่วมมือให้ยกเลิกการจัดงานแถลงข่าว 100 วันหลังรัฐประหาร โดยเจ้าหน้าที่ทหารอ้างว่าหากจัดงานเสวนาอาจถูกดำเนินคดีข้อหา ชุมนุมเกิน 5 คน ตามประกาศคณะรักษาความสงบแห่งชาติ ฉบับที่ 7/2557

การจำกัดเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็นทางการเมือง ผู้ที่ถูกกักตัวหรือเรียกรายงานตัวต้องปฏิบัติตามเงื่อนไขท้ายประกาศคณะรักษาความสงบแห่งชาติฉบับที่ 39 และ 40/2557 ในการไม่เคลื่อนไหวหรือกิจกรรมทางการเมือง ในส่วนท่าทีของ คสช. ต่อการแสดงความคิดเห็นของประชาชน เมื่อวันที่ 22 สิงหาคม 2557 พล.อ. ประยุทธ์ จันทร์โอชา หัวหน้า คสช. ผู้บัญชาการทหารบก และว่าที่นายกรัฐมนตรีในขณะนั้น ยังแสดงความไม่เห็นด้วยต่อกรณีที่มีประชาชนแสดงความคิดเห็นในโซเชียลเน็ตเวิร์ค ทำใบปลิวและบัตรสนเท่ห์ต่างๆ¹³

¹² “ทหารแจกคู่มือ 11 แกนนำชาห์นปฏิรูปพลังงาน,” <http://news.mthai.com/politics-news/376029.html> (เข้าถึงเมื่อ 25 สิงหาคม 2557).

¹³ “พลเอกประยุทธ์พุดคืบวันศุกร์ 22 ส.ค. 2557,” www.banmuang.co.th/2014/08/พลเอกประยุทธ์พุดคืบวันศุกร์/ (เข้าถึงเมื่อ 20 สิงหาคม 2557).

การสร้างความปลอดภัยให้แก่ประชาชน การออกคำสั่งเรียกผู้ที่เคยถูกดำเนินคดีตามมาตรา 112 ให้มารายงานตัว ทั้งผู้ที่ถูกยกฟ้องและผู้ต้องหาในคดีที่สิ้นสุดแล้ว โดยไม่ทราบสาเหตุการเรียกมารายงานตัวที่แน่ชัด ยังเป็นการสร้างความหวาดกลัวให้แก่ประชาชน

2. การดำเนินคดีตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 112

นับแต่รัฐประหาร มีคดีตามมาตรา 112 ขึ้นสู่การพิจารณาของศาลอย่างน้อย 14 คดี โดยคดีทั้งหมดเป็นคดีที่มีการแจ้งความก่อนวันที่ 22 พฤษภาคม 2557 ทั้งสิ้น ซึ่งมีข้อสังเกตว่าภายหลังการรัฐประหารเจ้าหน้าที่ได้หยิบยกคดีที่มีบุคคลทั่วไปแจ้งความกล่าวหาไว้นานแล้วมาเร่งดำเนินคดี รวมทั้งมีแนวโน้มที่จะมีการแจ้งความตามมาตรา 112 อีกจำนวนมาก โดยองค์กรเก็บขยะแผ่นดินแจ้งว่าได้เตรียมจะดำเนินคดีกับบุคคลอีกไม่น้อยกว่า 300 คน ทั้งนี้ จากช่วงที่ผ่านมา มีข้อสังเกตแบ่งเป็นประเด็นย่อยต่างๆ ได้ดังต่อไปนี้

ลักษณะของการดำเนินคดี พบว่ามีการดำเนินคดี 112 ต่อการกระทำในหลายลักษณะซึ่งล้วนเป็นการแสดงออกด้วยสันติวิธี เช่น การโพสต์ข้อความลง Facebook การแสดงละคร เล่นดนตรี การปราศรัย การแต่งบทกวี การตัดต่อภาพ การฉีกรูปภาพ จากการบันทึกเสียงระหว่างคู่สนทนา คลิปวิดีโอ การโต้ตอบทาง Facebook การส่ง e-mail

พฤติกรรมภายหลังการสอบสวนคดี 112 โดยภายหลังการสอบสวนที่สถานีตำรวจ เจ้าหน้าที่จะนำกำลังจากหลายภาคส่วนสอบสวนผู้ต้องหาเพิ่มเติมในเรือนจำ โดยทนายความไม่มีโอกาสรู้เห็นการสอบสวนดังกล่าว มีความพยายามให้ผู้ต้องหาลงลายมือชื่อในเอกสารเพิ่มเติม พยายามสร้างความเชื่อมโยงระหว่างผู้ต้องหาบุคคลอื่นแม้กระทั่งนายประกันหรือทนายความที่เข้ามาช่วยเหลือ

การขยายขอบเขตการตีความ มีการดำเนินคดีตามมาตรา 112 ในลักษณะที่ขยายขอบเขตการตีความเกินบทบัญญัติแห่งกฎหมาย เช่น มีการดำเนินคดีจากรูปภาพในอินเทอร์เน็ตโดยเจ้าหน้าที่ตีความสัญลักษณ์ของรูปว่าเข้าข่ายผิดกฎหมายมาตรา 112 หรือการยกข้อความที่ผู้ต้องหาโพสต์ใน Facebook ซึ่งอ้างถึงหลักการของกฎหมายต่างประเทศมาดำเนินคดี นอกจากนี้ยังมีการดำเนินคดีจากการแสดงละครและการแต่งบทกวีด้วย

ส่วนที่ 4: บทสรุป แนวโน้มและข้อเสนอแนะ

อำนาจที่กว้างขวางแต่ขาดกลไกตรวจสอบ การตรวจสอบการใช้อำนาจรัฐโดยองค์กรตุลาการเป็นหลักการพื้นฐานและกลไกสำคัญของการคุ้มครองสิทธิมนุษยชน โดยการใช้อำนาจตามกฎหมายพิเศษต้องไม่เป็นการลดทอนอำนาจตุลาการจนส่งผลให้รัฐสามารถใช้อำนาจได้โดยไร้ขอบเขตและปราศจากการตรวจสอบถ่วงดุล และจะต้องเปิดโอกาสให้ประชาชนยังสามารถโต้แย้งการใช้อำนาจรัฐต่อองค์กรตุลาการได้ โดยอำนาจถ่วงดุลตรวจสอบของตุลาการอยู่บนพื้นฐานของหลักการแบ่งแยกอำนาจและหลักนิติธรรมซึ่งมีผลผูกพันรัฐตลอดเวลาแม้ในสถานการณ์ที่ไม่ปกติที่รัฐใช้อำนาจตามกฎหมายพิเศษ อย่างไรก็ตามการใช้อำนาจในการควบคุมบุคคลตามกฎหมายอัยการศึกษานั้นไม่เปิดโอกาสในการเข้าให้ฝ่ายตุลาการเข้าไปกลั่นกรองตรวจสอบควบคุมบุคคลในช่วงเวลาดังกล่าว ประกอบกับการใช้อำนาจในการประกาศและออกคำสั่งของคณะรักษาความสงบแห่งชาติตั้งแต่วันรัฐประหารจนถึงวันประกาศใช้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย (ฉบับชั่วคราว) พ.ศ. 2557 นั้นเป็นการใช้อำนาจโดยไม่มีองค์กรใดตรวจสอบได้และไม่มีฐานแห่งความชอบธรรมทางกฎหมาย และโดยเฉพาะอย่างยิ่งการประกาศให้คดีความบางประเภทขึ้นสู่การพิจารณาดีของศาลทหารอันส่งผลให้คดีของพลเรือนซึ่งไม่มีจุดเกาะเกี่ยวใด ๆ กับศาลทหารเลยต้องไปดำเนินคดียังศาลทหารซึ่งมีหลักประกันสิทธิที่ต่ำกว่ากระบวนการยุติธรรมปกติและมีที่มาของตุลาการที่ไม่เป็นอิสระและเป็นกลาง รวมถึงไม่เชี่ยวชาญทางกฎหมายเพียงพอในการวินิจฉัยคดี อันเป็นการลดทอนสิทธิเสรีภาพของประชาชนและทำให้ประชาชนขาดหลักประกันในการรับรองสิทธิไม่มีองค์กรที่เป็นอิสระและเป็นกลางในการตรวจสอบถ่วงดุล

ทั้งนี้เมื่อมีการประกาศใช้รัฐธรรมนูญฉบับชั่วคราวแล้ว คณะรักษาความสงบแห่งชาติยังได้รับรองคำสั่งและประกาศของคณะรักษาความสงบแห่งชาติให้ชอบด้วยรัฐธรรมนูญตามมาตรา 47 และ นิรโทษกรรมการกระทำความผิดของตนในการยึดอำนาจตามมาตรา 48 อันเป็นการยกเว้นความรับผิดชอบที่ผ่านมา ให้ตนเองและแม้จะมีบัตรรับรองสิทธิเสรีภาพประชาชนตามมาตรา 4 แต่คณะรักษาความสงบแห่งชาติยังคงดำเนินการจับกุมคุมขังประชาชนซึ่งออกมาใช้สิทธิเสรีภาพของตนเองอย่างต่อเนื่องโดยไม่คำนึงถึงบทบัญญัติดังกล่าว โดยเฉพาะอย่างยิ่งคณะรักษาความสงบแห่งชาติยังคงอำนาจตัวเองไว้เหนืออำนาจนิติบัญญัติ บริหารและตุลาการตามมาตรา 44 อันอาจเรียกได้ว่าส่งผลให้มาตราอื่นๆในรัฐธรรมนูญไร้ความหมายเพราะขาดหลักประกันสิทธิและไม่มีคามมั่นคงแน่นอนใดๆทั้งสิ้น

จากสถานการณ์ที่เกิดขึ้นพบแนวโน้มสำคัญที่จะเกิดขึ้นต่อไปคือ

- **การบังคับใช้กฎอัยการศึกต่อไปในบางพื้นที่**¹⁴ แม้ว่าคณะรักษาความสงบแห่งชาติจะกำลังพิจารณาการยกเลิกการใช้กฎอัยการศึกในบางพื้นที่¹⁵ แต่ที่ผ่านมาพบว่าการใช้กฎอัยการศึกเพื่อปราบปรามผู้ที่มีความเห็นต่างทางการเมืองการใช้อำนาจกักตัวบุคคลที่แสดงออกทางการเมือง การจับกุม ควบคุมตัวบุคคล และตั้งข้อกล่าวหา ไม่ว่าจะเป็นข้อหาฝ่าฝืนคำสั่งห้ามชุมนุม ข้อหาตามมาตรา 112 ซึ่งขัดกับข้อกล่าวอ้างว่าการใช้กฎอัยการศึกไม่ได้สร้างปัญหาอะไรให้กับประชาชน¹⁶
- **การใช้อำนาจเด็ดขาด ตามรัฐธรรมนูญ มาตรา 44** แม้ที่ปรึกษาคณะรักษาความสงบแห่งชาติจะกล่าวว่า จะไม่มีการใช้อำนาจพร่ำเพรื่อ¹⁷ แต่อำนาจตามมาตราดังกล่าว ให้อำนาจเด็ดขาดกับหัวหน้าคณะรักษาความสงบแห่งชาติ ไม่ว่าจะเป็นอำนาจนิติบัญญัติ บริหาร และตุลาการ นอกจากนี้คณะรักษาความสงบแห่งชาติ ยังคงอำนาจในการออกคำสั่งให้มีผลทั้งการบริหาร นิติบัญญัติ และตุลาการได้ โดยไม่มีกลไกกระบวนการตรวจสอบถ่วงดุลตามหลักการแบ่งแยกอำนาจและหลักนิติธรรม
- **แนวโน้มการใช้ศาลทหาร** ตามที่มีการโอนคดีตามมาตรา 112 มาที่ศาลทหาร อย่างน้อย 2 คดี ทำให้มีแนวโน้มว่าคดี 112 ที่เกี่ยวข้องกับอินเทอร์เน็ต ซึ่งปัจจุบันมีอยู่อย่างน้อย 6 คดี จะถูกนำมาพิจารณาในศาลทหารทุกคดีโดยอ้างว่าความผิดยังคงเกิดขึ้นอย่างต่อเนื่อง และเป็นความผิดทุกครั้งต่อเนื่องกันไป ไม่มีที่สิ้นสุดจึงอยู่ในอำนาจของศาลทหาร
- **ความล่าช้าของกระบวนการยุติธรรม** ในหลายคดีผู้ถูกกล่าวหาไม่เข้าไม่ถึงการให้ความช่วยเหลือทางกฎหมาย บางรายมีการตั้งข้อกล่าวหารุนแรงและหลายฐานความผิด อาทิ ครอบครองอาวุธสงคราม ก่อการร้าย มาตรา 112 ซึ่งมักถูกใช้เป็นเหตุผลที่ไม่อนุญาตให้ประกันตัวในชั้นสอบสวน ซึ่งผู้ต้องหาจะถูกฝากขังได้นานสูงสุดถึง 84 วัน และในชั้นพิจารณาคดีศาลก็มีแนวโน้มจะไม่อนุญาตให้ประกันตัวจนกว่าจะมีคำพิพากษา

¹⁴ คสช.ยังไม่เลิกกฎอัยการศึก'ประยุทธ์'นั่งนายฯ <http://www.bangkokbiznews.com/home/detail/politics/politics/20140822/600254/คสช.ยังไม่เลิกกฎอัยการศึกประยุทธ์นั่งนายฯ.html> (เข้าถึงเมื่อ 26 สิงหาคม 2557)

¹⁵ แม่ทัพภาค 1 ชง คสช. ยกเลิกกฎอัยการศึก 5 กย. นี้ <http://news.springnewstv.tv/54072/แม่ทัพภาค-1-ชง-คสช-ยกเลิกกฎอัยการศึก-5-ก-ย-นี้> (เข้าถึงเมื่อ 4 กันยายน 2557)

¹⁶ เลิกอัยการศึกชงคสช.ปล่อยผู้ถูกรื้อ <http://www.banmuang.co.th/2014/09/เลิกอัยการศึกชงคสช-ปล่อย/> (เข้าถึงเมื่อ 4 กันยายน 2557)

¹⁷ มาตรา 44 ตบสองคม 'วิษณุ'เขียนเองเตือนเอง/'คสช.'ปัดพลวันแผดสฤษดิ์ <http://www.thaipost.net/news/240714/93584> (เข้าถึงเมื่อ 26 สิงหาคม 2557)

ข้อเสนอของศูนย์ทนายความเพื่อสิทธิมนุษยชน

- เรื่องความโปร่งใสของกระบวนการยุติธรรมเพื่อป้องกันการซ้อมทรมาน
- เปิดเผยสถานที่ควบคุมตัว โดยกำหนดและประกาศสถานที่ควบคุมตัวอย่างเป็นทางการ
- จัดทำบันทึกโดยละเอียดเกี่ยวกับพฤติการณ์เกี่ยวกับการจับกุม ควบคุม สอบสวน และเจ้าหน้าที่ที่รับผิดชอบ และมีหน้าที่เกี่ยวข้อง
- ให้สิทธิในการเข้าถึงญาติ ทนายความ และพยาบาลตั้งแต่วันแรกของการควบคุมตัวตามกฎหมายการศึกษา
- ให้มีการตรวจสอบสถานที่คุมขังโดยหน่วยงานที่เป็นกลางและอิสระ
- จัดให้มีการสอบสวนตรวจสอบข้อกล่าวหาว่ามีการทรมานหรือการปฏิบัติอื่นๆที่โหดร้ายในทันที โดยองค์กรที่เป็นอิสระและเป็นกลางเมื่อได้รับการร้องเรียน หรือแม้จะไม่ได้มีการร้องเรียนแต่มีน้ำหนักเชื่อได้ว่าการทรมานโดยรัฐ และหากพบว่ามีเจ้าหน้าที่รัฐกระทำความผิดต้องนำตัวผู้กระทำผิดมาลงโทษและเยียวยาผู้ที่ได้รับผลกระทบ
- เรื่องการจำกัดเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็นยกเลิกประกาศ คำสั่งที่จำกัดเสรีภาพในการแสดงออก
- ทบทวนการดำเนินคดีมาตรา 112 และรับรองสิทธิขั้นพื้นฐาน เช่น สิทธิการได้รับการประกันตัว การสันนิษฐานว่าเป็นผู้บริสุทธิ์ และการกำหนดขอบเขตการใช้มาตรา 112

การส่งเสริมหลักการสิทธิมนุษยชนในประเทศในปัจจุบัน ศูนย์ทนายความเพื่อสิทธิมนุษยชนขอเรียกร้องให้

1. ยุติการใช้อำนาจตามกฎหมายการศึกษาโดยยกเลิกประกาศใช้กฎหมายการศึกษาทั่วประเทศ
2. ยกเลิกการกักตัว จับกุม ควบคุมตัวบุคคลโดยอาศัยอำนาจตามกฎหมายการศึกษา โดยให้ใช้กระบวนการยุติธรรมทางอาญาปกติ
3. ยกเลิกการจำกัด ควบคุม เสรีภาพในการแสดงออกทุกชนิด
4. ยกเลิกการดำเนินคดีพลเรือนในศาลทหาร